

Галина Коберник,
к. пед. н., професор кафедри теорії початкового навчання
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ДИТИНОЦЕНТРИЗМ – ОДНА ІЗ КОМПОНЕНТ ФОРМУЛИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Однією з тенденцій розвитку світових суспільних процесів є централізація на збільшення ролі людського фактору у будь-яких системах. Жодне суспільство не буде гармонійно розвиватися, якщо його члени не будуть задовольняти свої базові потреби, актуалізовувати потенційні можливості та реалізовувати їх у процесі життєдіяльності.

Тому концепцією Нової української школи передбачається працювати на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, у рамках якої школа максимально враховує права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. Це потребує від учителя працювати відповідно до вимог ХХІ століття, до його швидкоплинних динамічних процесів, складностей за окремими навчальними траєкторіями, у рамках індивідуальних дослідницьких проектів.

Швидке засвоєння інформації, до якого звикають діти з допомогою різних гаджетів — це дійсно дуже корисна навичка, якої бракує попереднім поколінням. Але розум, що звик до швидкого потоку та опрацювання інформації, починає нудьгувати, коли її замало і вона надається дуже повільно. Значна різниця у швидкості сприйняття у дітей призводить до певних проблем: учителям не вдається утримати увагу дітей; дітям не вдається уважно слухати матеріал та засвоювати його [4].

Нова українська школа ставить перед педагогами завдання виявляти нахили та здібності кожної дитини для цілеспрямованого розвитку

Саме тому актуальність проблеми індивідуалізації навчання є беззаперечна. Орієнтація НУШ на учня передбачає врахування вікових особливостей фізичного, психічного розумового розвитку дітей. Дітей навчатимуть справлятися зі стресами та напругою. Педагогічні задачі будуть розв'язуватися в атмосфері психологічного комфорту та підтримки. Нова Українська школа сприятиме розкриттю потенціалу кожної дитини.

Індивідуалізація навчання в загальному розумінні розглядається як пристосування навчальних впливів до індивідуально-психологічних особливостей кожного учня з одного боку й створення сприятливих умов для розвитку спеціальних здібностей і можливостей учнів, з другого [2].

Саме індивідуалізація навчання дає можливість створювати ситуації успіху в навчанні для учнів з різними рівнями навчальних можливостей, саме вона створює умови за яких школяр вірить у свої сили. А це стимулює дитину на пошуки нових знань, викликає прагнення до досягнення все нових і нових успіхів у навчанні.

У процесі індивідуалізації навчально-пізнавальної діяльності, завдання, що пропонується учню, є доступним, посильним, розв'язуючи яке, він може показати свої здібності, розкрити потенційні можливості, учень звільнений від страху перед майбутньою роботою.

Ідеєю індивідуалізації навчання пронизані дослідження ряду таких науковців як Е. С. Рабунського, В. І. Загвязинського, Л. П. Книш, Т. М. Ніколаєвої, А. П. Аристової, І. Т. Огороднікова, М. Н. Данилова, Л. С. Виготського, Д. М. Богоявленського, Е. Н. Кабанової-Міллер, Г. С. Костюка, Н. А. Менчинської, Б. М. Теплова і ін.

А. А. Бударний вперше здійснив комплексний психологічний і дидактичний підхід до вивчення проблеми неуспішності і ліквідації її шляхом індивідуалізації і диференціації навчання. Перш за все він звертає увагу на різні навчальні можливості учнів, вважаючи, що “звертаючись до класу як до єдиного цілого, пропонуючи всім учням один шлях і темп оволодіння знаннями і навичками, школа і вчитель самі, “закладають фундамент неуспішності” [1].

Під індивідуалізацією навчання ми розглядаємо своєрідний комплекс організаційних, дидактичних і методичних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для навчання й розвитку всіх і кожного окремо у відповідності з актуальними динамічними можливостями. Індивідуалізація навчання є однією з умов забезпечення підходу до особистості учня як до центральної ланки навчального процесу.

Як показало дослідження, одним із ефективних шляхів індивідуалізації навчання є адаптування навчальних завдань. Учені розглядають адаптацію [від лат. *adaptatio* – пристосування] як процес пристосування будови до нових умов існування.

З метою систематизації та власного внеску в розробку даної проблеми ми проаналізували наявні адаптації, взявши за основні аналітичні одиниці: принципи, типи побудови, позитивні та негативні характеристики. Проте, в педагогіці вчені ведуть мову про адаптацію живих організмів до оточуючого середовища [2]. А ми розглядали адаптування навчальних завдань до особистості учня.

В основу адаптування завдань ми поклали пристосування їх до відповідного рівня готовності учня розв'язувати дане завдання. На нашу думку, повинна існувати єдність між готовністю учня сприймати та перетворювати інформацію й формою подачі завдання. Тобто, щоб відбулася адаптація можливостей учнів до сприймання певного навчального матеріалу, доцільно педагогу починати з адаптування завдань до відповідного рівня навчальних компетенцій кожного з учнів або групи учнів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість зробити висновки, що адаптування завдань є:

- одночасно процесом і результатом пристосування їх змісту до індивідуальних особливостей окремих особистостей, або їх груп;
- компонентом адаптування завдання до індивіда, є видозміна його подачі, що відповідає рівню навчальних компетенцій школяра на момент розв'язання цього завдання;
- складовою видозміни завдань є різні види підказок до розв'язання даного

завдання, або ускладнення їх.

Адаптування завдань пов'язане з конкретною "метою", яка спрямована на конкретний результат передбачений навчальною програмою [3].

Наше дослідження переконало, що дотримання певних педагогічних умов при адаптуванні завдань, забезпечує успішне засвоєння програмового матеріалу кожним індивідом. Адаптування навчальних завдань до рівня навчальних компетенцій у молодших школярів сприяє:

- розвитку логічного мислення учня;
- урахування органічних потреб дитини та поступове привчання до самостійності та активності у процесі навчально-пізнавальної діяльності;
- формуванню: а) віри у свої сили; б) почуття успіху, яке стає стимулом навчально-пізнавальної активності для подальшого навчання; в) підростаючої особистості;
- своєчасному засвоєнню молодшим школярем навчального матеріалу та набуттю необхідних навчальних умінь та навичок;
- збереженню та розвитку повноцінного фізичного, психічного та соціального "Я" молодшого школяра;
- забезпеченню емоційного комфорту, задоволенню від перебування в школі.

Процес застосування адаптованих до рівнів навчальних компетенцій учнів навчальних завдань у процесі навчально-пізнавальної діяльності впливає на зміну форм поведінки, що виражається у впевненості, активності, сміливості школяра. Хоча існують певні труднощі в розробці теорії та практики адаптування завдань. Універсальним критерієм їх адаптованості є певний баланс, тобто оптимальна узгодженість між актуальним рівнем навчальних компетенцій особистості та формою пристосування до них завдань.

Узагальнена система критеріїв адаптованості включає емоційний рівень (задоволеність, позитивний стан психіки), ціннісний (зміна спрямованості й відносин), когнітивний (пізнання нового), діяльнісний (активність у процесі навчально-пізнавальної діяльності).

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що на ефективність адаптованих завдань вказує і мотиваційна готовність учня молодшого шкільного віку до відвідування школи.

Результати експерименту, який ми проводили на базі загальноосвітніх шкіл, засвідчили, що адаптування завдань, сприяло позитивній динаміці рівнів набуття вмінь і навичок, що є показником росту навчальних компетенцій молодших школярів з математики.

За нашими спостереженнями, виконання адаптованих завдань допомагало дітям повірити в себе, в свої здібності, сприяло відчуттю радості від успіху, що має неабиякий стимулюючий вплив на особистість. Це означає, що запропонована нами система адаптування завдань, яка була спрямована на індивідуалізацію навчання учнів початкових класів, заслуговує на увагу та використання вчителями у практиці їхньої роботи.

Список використаних джерел

1. Бударный А. Н. Индивидуальный подход в обучении / А. Н. Бударный // Сов. педагогика. –1965. – №7.– С.70 – 80.
2. Коберник Г. І. Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика: Монографія / Г. І. Коберник – К.: Наук. світ, 2002. – 231 с.
3. Милославова И. А. Адаптация как социально-психологическое явление / И. А. Милославова // Социальная психология и философия. – 1999. – № 2. – С. 116 –118.
4. Zakinpro.org.ua/...ta.../4468-konsepcija-novoi-ukrainskoi-shkoli-onovleno.